

**Рішення разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії**

Разова спеціалізована вчена рада Волинського національного університету імені Лесі Українки Міністерства освіти і науки України, місто Луцьк, прийняла рішення щодо присудження ступеня доктора філософії Цап'яку Миколі Йосиповичу з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 034 Культурологія на підставі публічного захисту дисертації «Народне танцювальне мистецтво Волині в контексті крос-культурної взаємодії» 18 січня 2024 року.

Цап'як Микола Йосипович народився 16 квітня 1993 року в місті Камінь-Каширський Волинської області. Українець. Освіта вища: у 2016 році закінчив Рівненський державний гуманітарний університет та здобув ступінь магістра за спеціальністю Хореографія, здобув кваліфікацію балетмейстера, викладача хореографічних дисциплін. Навчався в аспірантурі за спеціальністю 034 Культурологія освітньо-наукової програми третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти Соціокультурна аналітика у Волинському національному університеті імені Лесі Українки з 01 жовтня 2018 р. по 31 вересня 2023 р. (у тому числі 1 рік академічної відпустки за сімейними обставинами).

Дисертацію виконано на кафедрі культурології Волинського національного університету імені Лесі Українки Міністерства освіти і науки України, місто Луцьк.

Науковий керівник: **Головей Вікторія Юріївна**, доктор філософських наук, професор, професор кафедри культурології Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Основні положення дисертації відображені у тринадцяти публікаціях, із них: 5 – у спеціалізованих фахових виданнях, затверджених МОН України (у тому числі 1 стаття у співавторстві); 1 – у міжнародному фаховому

періодичному виданні; 7 – в інших наукових виданнях. Головні результати дослідження висвітлено у таких публікаціях:

1. Цап'як М. Й. Хореографічне мистецтво як чинник кроскультурної комунікації (на матеріалах Волинського регіону). *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філософські науки*. Луцьк: Вежа-Друк, 2019. № 12 (396). С. 59–63.

2. Цап'як М. Й. Народне хореографічне мистецтво Волині у контексті кроскультурної комунікації. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Науковий збірник. Напрям: Мистецтвознавство*. Рівне: РДГУ, 2019. Випуск 32. С. 158–163

3. Цап'як М. Й. Українсько-чеські взаємовпливи у формуванні народного хореографічного мистецтва Волині. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал*. Київ, 2022. № 1. С. 106–110. <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2022.257493>.

4. Головей В. Ю., Цап'як М. Й. Теоретико-методологічні засади дослідження кроскультурних впливів у традиційному танцювальному мистецтві. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал*. 2023. № 1. С. 15–22. <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2023.277627>. (Особистий внесок здобувача полягає у формулюванні основних положень статті та викладі 75% матеріалу).

5. Цап'як М. Й. Методологічні підходи в дослідженні танцювальної культури пограничних регіонів (на прикладі хороводу «Ой, ми просо сіяли-сіяли»). *Культурологічний альманах*. Український національний університет імені Михайла Драгоманова. Київ, 2023. № 2. С. 313–320. <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2023.2.42>.

Публікацій у виданнях держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором немає. Кількість та зміст друкованих праць відповідають

вимогам Кабінету Міністрів України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

У дискусії взяли участь голова і члени разової спеціалізованої вченої ради:

Кіндер Карина Рудольфівна, кандидатка мистецтвознавства, доцентка, доцентка кафедри хореографії Волинського національного університету імені Лесі Українки, рецензент.

Дисертант виробив власні, оригінальні підходи до з'ясування особливостей танцю як комунікативного феномену, що в символічній формі репрезентує засадничі елементи соціокультурної реальності. По-новому розглянуто, систематизовано та узагальнено джерельну базу з народної хореографічної культури Волині, що сприятиме вдосконаленню способів її наукової фіксації та збереженню традиційного танцювального мистецтва. У дисертаційній роботі відчувається достатньо високий професіоналізм автора, що полягає в одночасному поєднанні глибоких знань з теорії та практики танцювального мистецтва, яке слушно обрано об'єктом дослідження. У тексті дисертації простежується обізнаність автора з предметом дослідження, розуміння сутності досліджуваних явищ, володіння дослідницькими методами аналізу та синтезу.

Зауваження:

1. Серед наукових праць автор наводить матеріали навчальних посібників та репертуарних збірок, які активно цитувати в науковій роботі не зовсім коректно. Так, дисертант зазначає, що *«Особливу цінність становлять ... репертуарні збірники записів танців: І. Антипової, К. Балової, В. Тітова, Ю. Гурєєва, Я. Чуперука, В. Годовського, М. Полятикіна. І в наступному абзаці: «звертаємось до творчої спадщини балетмейстерів волинського танцю у записах І. Антипової, М. Полятикіна, В. Годовського» (с. 17-18). Проте зазначені балетмейстери передусім виступали не дослідниками, а*

постановниками народних танців. Отже, автохтонний танець підлягав художній обробці, що відповідала естетичним смакам академічного сценічного виконавства.

2. Крім того, дисертант неодноразово наводить описи танцю з різноманітного літературного доробку. Проте необхідно врахувати, що предметом розповіді художнього твору є умовна, а не реальна життєва подія, яка існує винятково в суб'єктивній авторській уяві. Слід дуже критично використовувати такі джерела інформації або ж обов'язково підкріплювати і доповнювати їх фактами на основі наукової літератури та верифікованої інформації від носіїв танцювальної традиції.

3. На наш погляд, у дослідженні не достатньо саме аналізу автентичної волинської хореографії з позиції її вкоріненості в архаїчну міфологічну культуру. Потрібно було зацентувати увагу на факті існування локального колориту, притаманного лише певній місцевості, виокремити регіональну специфіку волинських танців за структурно-змістовими характеристиками і хореографічними компонентами. Також роботі бракує власного авторського критичного ставлення до творчості балетмейстерів та оцінки їх постановок.

4. Звичайно, дисертаційне дослідження не може бути всеохоплюючим. Однак можна пошкодувати про те, що в дисертації не розглянуто внесок представників української діаспори, вихідців із Волині, у розвиток української культури шляхом збереження і пропагування народного танцю за кордоном.

Однак вказані недоліки і рекомендації не применшують загалом високої наукової вартості дисертаційної роботи Миколи Цап'яка, а, навпаки, мають стимулювати подальші дослідження у визначеному напрямі.

Шостак Віктор Михайлович, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри культурології Волинського національного університету імені Лесі Українки, рецензент.

Дослідження витоків, нових тенденцій та форм народного хореографічного мистецтва Волині в контексті історичного, художньо-естетичного та власне народно-танцювального розвитку хореографії в Україні сприяє подальшому вивченню та піднесенню вітчизняного народного танцю як вагової складової українського соціокультурного простору. Результати дисертаційного дослідження відкривають нові перспективи у культурологічному осмисленні національного хореографічного мистецтва як історичного надбання, що може використовуватись у навчально-виховному процесі Волинського національного університету імені Лесі Українки, в закладах культури і освіти, що доводить викладацька і практична діяльність Цапяка М. Й. Висновки автора є актуальними для діяльності профільних органів державного управління та громадських організацій, які опікуються соціокультурними проблемами.

Вказані рекомендації і побажання не применшують наукових здобутків автора, адже стосуються опису загальних соціокультурних чинників, які мали вплив на еволюцію давніх архетипів культури.

Зауваження:

1. Зокрема, автор цілком слушно згадує висновки відомої дослідниці професорки П. Герчанівської, яка вказує на необхідність вивчення культурної ідентичності в контексті соціокультурної парадигми конкретної історичної епохи. Дисертант аналізує соціокультурні умови Волині з часів Київської держави. Волинь з найдавніших часів належала до балтійського культурного регіону Центральної та Східної частини Європейського континенту. Постійні міграційні потоки формувалися між Рейном та Ельбою і осідали в зручних та придатних для життя кліматично-ландшафтних нішах біля берегів Десни, Дніпра, Прип'яті. Ще 12-11 тисяч років тому з території сучасної Данії і Північної Німеччини мігрує населення, що залишило після себе археологічні матеріали типу Броне-Лінгбі. У 8-7 тис. до н. е. вздовж річок Ельба, Вісла,

Припять поширюються носії культур Дювенсі. Г. Кларк назвав цю культурно-світоглядну спільність Маглемезе за аналогією з відповідним поселенням на території Данії, про що свідчать знайдені подібні крем'яні знаряддя та вістря. Важливо наголосити, що всі ці культури мезолітичного часу генетично споріднені. Це свідчить про спільність культурних архетипів спільнот того часу, які проживали на просторах сучасних Англії, Німеччини, Польщі, етнографічного Волинського Полісся та сучасної Волинської області зокрема, що доводить професор Л. Залізняк. Опис цієї епохи значно доповнив би уявлення про етногенетичні та соціокультурні процеси Волині. Варто зазначити, що автор використовує висновки згаданого відомого дослідника на с. 128, які стосуються більш пізніх історичних епох.

2. Варто було б згадати герmano-балто-слов'янську мовно-історичну спільноту 3-2 тис. до н. е. Вона об'єднувала населення Волині і сусідніх народів, що дало би більш глибоке розуміння витоків культури волинян, їх хореографічної спадщини, яка увібрала культурні коди і архетипи багатьох епох.

3. На с. 71 автор згадує про орнаменти трипільської кераміки. Тому можна було би конкретизувати обрядову складову малюнків, які вказують на розвиток пластичного мистецтва, зокрема, наприклад, «образ танцюючих дівчат на гребені». Цей обряд викликання дощу зафіксований антропологами і етнографами на території Східної Європи уже в новітній час.

4. Автор на с. 145 використовує термін «напливові танці» і «питомі танці», що відповідають іноетнічним і автохтонним елементам культури. Андрій Нагачевський вводить поняття «народний», «етнічний», «національний» та «характерний» танець. Крім того дослідник, вивчаючи українську діаспору в Канаді, вводить поняття «танці первинного існування» і «танці вторинного існування». Всі ці терміни варто було б проаналізувати автору в контексті аналізу специфіки волинського народного танцю.

5. Використовуючи праці О. Потебні при аналізі українських обрядів, напевне слід було наголосити, що цей відомий мовознавець і етнограф задовго до Леві-Строса і Леві-Брюля довів існування колективних уявлень в давній культурі, де діють закони співпричетності, а не раціональне осмислення дійсності. Участь в автентичному народному танці вводить учасників в світ архетипів, давніх координат ментальності і сприйняття світу того чи іншого етносу. Особливо це характерно для українців, які в силу історичних і політичних обставин були позбавлені можливості вільно творити власну культуру. Порятунком було знайдено у відтворенні фольклорно-традиційних форм мистецтва, серед яких головну роль відіграє народна хореографія, традиційні обряди і звичаї.

6. В роботі варто було б детально прослідувати механізми відтворення архетипів і культурних кодів через народний танець. На думку того ж А. Нагачевського діяльність В. Авраменка позбавила український танець первісного фольклорного підґрунтя. Залишається відкритим питання, як зрозуміти первісний зміст танцю, як його відтворити і в яких формах. На нашу думку, тут не може бути простих відповідей. Поєднання професійної сценічної форми танцю поряд з його індивідуальним виконанням, інтуїтивним розумінням підсвідомих архетипів може дати необхідний результат. Все залежить від конкретних обставин, учасників, мети і багатьох інших факторів. Практика свідчить, що прилучаючись до будь-якої форми народного пластичного мистецтва, людина відчуває свою співпричетність до власних архетипів і культурної пам'яті попередніх поколінь. Саме про це свідчать результати дослідження Цапяка М. Й. та його професійна діяльність.

Герчанівська Поліна Евальдівна, докторка культурології, професорка, завідувачка кафедри філософії і культурології Київського національного університету технологій та дизайну, офіційний опонент.

Дослідження народного танцю Волині виходить за межі мистецтва і

висвітлює його роль у формуванні соціокультурного ландшафту регіону. Розуміння, як танець впливає на ідентичність та взаємодіє з іншими культурами, є надзвичайно важливим для осмислення сучасної культурної динаміки. Акцент на крос-культурній взаємодії надає дисертації важливого контексту у світлі глобалізації та культурних взаємодій. У цьому контексті можна з упевненістю вважати, що здійснена Миколою Йосиповичем Цапяком дисертаційна робота виконана у межах одного з магістральних напрямків сучасних культурологічних досліджень.

Зауваження:

1. У дисертації читаємо, «що розвиток народного танцювального мистецтва Волині проаналізовано в контексті крос-культурної взаємодії на основі синтезу культурно-антропологічного, хореологічного та етнокультурологічного підходів» (С. 5)

Методологічна стратегія, що базується на інтеграції етнохореологічного та культурно-антропологічного підходів, є доречною та обґрунтованою. Зазначено необхідність синтезу різних методів, проте не достатньо конкретизовано, як саме вони використовуються у дослідженні та яким чином вони взаємодіють між собою.

2. Автор пише: «Важливе методологічне значення для нашого дослідження мають концепція архетипів К.Г. Юнга й розроблена на її основі теорія культурних архетипів С. Кримського» (с. 21).

Звернення до архетипів К. Г. Юнга та теорії культурних архетипів С. Кримського є цікавим аспектом дослідження, але слід детальніше розглянути, як ці концепції впливають на аналіз народного танцю та його роль у формуванні культурної ідентичності.

3. *Рекомендації.* У дисертації зазначено, що Волинь була перехрестям крос-культурних впливів. У цьому контексті розгляд сучасної крос-культурної взаємодії буде суттєво важливим для глибшого розуміння впливу глобалізації та

транскультурного обміну на національні та регіональні традиції народного танцю. Сучасні комунікаційні засоби можуть виступати як фактори збереження, так і зміни традицій, а також можуть впливати на сприйняття та інтерпретацію народного танцю в сучасному суспільстві.

Однак ці зауваження не руйнують загального позитивного враження від дисертації. Чітка структура роботи, логіка викладання матеріалу, вільне володіння літературною українською мовою дозволили Миколі Йосиповичу розкрити нові аспекти вивчення народного танцювального мистецтва Волині в культурному просторі України.

Гордєєв Володимир Анатолійович, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри хореографії Рівненського державного гуманітарного університету, офіційний опонент.

Беззаперечна наукова новизна дослідження, адже в ньому розвиток народного танцювального мистецтва волинського регіону вперше проаналізовано в етнокультурному аспекті крос-культурної взаємодії, висвітлені історичні та фольклорно-етнографічні чинники формування міжкультурної комунікації на Волині.

Доволі переконливими і новаторськими постають авторські окреслення методологічних парадигм та підходів при вивченні особливостей історичного розвитку танцювального мистецтва Волині як пограничного регіону – простору інтенсивних міжкультурних контактів і взаємодій. Залучаючи значну кількість наукових джерел, дисертант здійснює докладний порівняльний аналіз етнохореологічного та культурно-антропологічного підходів до вивчення танцювального мистецтва і переконливо обґрунтовує доцільність їх синтезу в межах етнокультурології. На нашу думку, ці положення суттєво збагачують методологічний арсенал досліджень народного танцювального мистецтва і, безперечно, є суттєвим елементом наукової новизни дисертації М. Цапяка.

Загалом позитивно оцінюючи науковий доробок дисертанта, відзначимо

декілька побажань і дискусійних положень.

Зауваження:

1. Хотілося би наведення більшої кількості прикладів порівняльного аналізу особливостей певних танців із різних частин історичної Волині, наприклад волинського, рівненського і житомирського Полісся, які входили до її складу.

2. У підрозділі 3.1 в контексті висвітлення факторів формування крос-культурної комунікації на Волині дисертант відзначає фестивальний рух, який репрезентує пісенно-танцювальну народну творчість. На нашу думку, варто було би детальніше розкрити цей аспект, адже на сучасному етапі міжнародні фестивалі суттєво розширюють простір для культурного взаємообміну і взаємозбагачення. Тому поданого на с. 142-143 короткого опису найбільш відомих фестивалів міжнародного й обласного рівня, які періодично проводилися в регіоні, явно недостатньо.

3. Також вважаємо, що варто було би детально висвітлити, як сприяє розвитку міжкультурної взаємодії діяльність провідних волинських балетмейстерів, які здійснюють постановки народних танців на Волині та за кордоном.

4. У першому підрозділі параграфу 3.2 дисертант описує поширені на Волині танці, які він характеризує як автохтонні. Не зовсім зрозуміло, чому серед них основна увага приділяється танцю «крутак», аналіз якого займає майже половину тексту цього підрозділу. Також вважаємо дискусійним питання, наскільки ці танці є автохтонними?

Однак ці зауваження і побажання не применшують відзначені позитивні характеристики дослідження і мають, здебільшого, рекомендаційний характер.

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 членів ради

«Проти» – 0 членів ради

«Утримались» – 0 членів ради

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада Волинського національного університету імені Лесі Українки Міністерства освіти і науки України, місто Луцьк, присуджує **Цапяку Миколі Йосиповичу** ступінь доктора філософії у галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 034 Культурологія.

**Голова разової
спеціалізованої вченої ради,
докторка історичних наук, доцентка**

Світлана Шульга